

суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонов В. О. Політика національної безпеки України в сучасних умовах: проблеми та реалії. *Право України*. 2014. № 5. С. 106-114.
2. Крук С. І. Аналіз стану організаційно-правових механізмів державного управління у сфері забезпечення національної безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 20. С. 76-78.
3. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 03.03.2020).

Л. Ф. Купіна
кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри галузевих юридичних дисциплін
та правознавства
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ НОРМ ТРУДОВОГО ПРАВА

Право, як правило поведінки, виконання якого забезпечено відповідними санкціями, є тільки одним з декількох інструментів, які стимулюють людей на вчинення тих чи інших дій, але наявність певних об'єктивних чи суб'єктивних обставин, в яких формується поведінка людей, впливає на ефективність використання такого правового інструменту, та на результати від дії норми права, за допомогою якої врегульовуються ті чи інші відносини. Серед таких обставин у трудових відносинах можуть бути, наприклад, матеріально-економічний стан суб'єкта, який спонукає до праці, рівень виховання суб'єкта, який, для прикладу, не дозволяє порушувати трудову дисципліну, його відношення до релігії, політики і те, що формує психологічний портрет в колективі.

Така дія норм права на поведінку учасників суспільних відносин не може бути ізольованим явищем і, як наслідок, при аналізі ефективності норм права, вона повинна досліджуватися в сукупності з іншими обставинами. Професор Н. М. Оніщенко при дослідженні взаємозв'язку дії права та ефективності законодавства приходила до висновку, що з дією права пов'язується ступінь гарантованості прав і свобод, у той час, коли ефективність законодавства», безумовно, ближче до його практичної реалізації. У випадку регулювання трудових відносин неповнолітніх, ситуація зі зниженням дії права є очевидною, оскільки той віковий ценз, який встановлений у чинному Кодексі законів про працю України (надалі – КЗпП України) є недієвим нині в часі. Тому щопрактична можливість застосування неповнолітніми своєї праці піддана змінам під впливом обставин суб'єктивного та об'єктивного змісту, які зумовлюють соціальну природу права, що характеризує зміст існування права в суспільстві та його дію при регулюванні суспільних відносин.

Даний висновок цілком прийнятний до визначення ефективності правового регулювання трудових відносин неповнолітніх, коли дія права щодо них повинна

оцінюватися з врахуванням об'єктивних та суб'єктивних чинників, таких як соціалізації молоді, що пов'язана із впливом глобалізаційних процесів на розвиток суспільства.

Дослідники соціалізації молоді визначають це явище як процес цілісного формування, виховання і становлення молоді як особливої соціальної групи на основі суспільних відносин, в які вона включається за допомогою всіх видів всієї суспільно значущої життєдіяльності при умовах одночасної дії різного роду чинників довготривалої та короткотривалої дії, які розділяються на дві основні групи: об'єктивні і суб'єктивні. Автори доходять висновку, що визначальними чинниками цього процесу виступають політико-економічні і соціокультурні тенденції як загально-цивілізаційного (за змістом) і глобального (за масштабами) характеру, так і трансформаційні суспільні процеси внутрішнього характеру.

Якщо говорити про правову соціалізацію молоді, то це явище охоплюється усвідомлення громадянином своєї соціальної ролі, місця у суспільстві, залучення його до соціально-правових відносин, приєднання до правових норм, цінностей, правової практики загалом. Особливостями є конкретність, спрямованість і визначеність, а найголовнішими методами – навчання (індивід навчається певних зразків, способів поведінки та діяльності); передача досвіду (може бути результатом власної правової поведінки особистості або здійснюватися під впливом певних осіб, обставин, середовища); символічна соціалізація (зумовлює вироблення людиною власної системи значень, асоціативно об'єднує у її свідомості різні уявлення та поняття. Вона не обов'язково ґрунтується на досвіді включення в правову практику. Основою її можуть бути уявлення людини на підставі оцінок інших членів суспільства). Невід'ємним елементом процесу правової соціалізації є правове виховання, мета якого – формування звички соціально активної, правомірної поведінки; засвоєння, розвитку і закріплення певних принципів права та моралі, правових норм, здатності протидіяти негативним зовнішнім впливам. Правове виховання може здійснюватися у різних формах (навчання, пропаганда), але однією з найважливіших є самовиховання як свідомий розвиток позитивних якостей, самоконтроль. Тому процес правової соціалізації постає як єдність впливу на індивіда соціального середовища і цілеспрямованої виховної діяльності.

Убачається, що з точки зору застосування вищевказаних трактувань у питаннях дослідження молоді як суб'єкта трудових відносин, соціалізація молоді впливає на зміст правового статусу неповнолітнього, який трансформується не лише під впливом поведінки інших суб'єктів та процесу виховання молоді, а й під впливом загальносвітових соціальних процесів з розширенням сфери глобальних тенденцій і «викликів». Нині молодь орієнтується на «нові норми в суспільстві», які панують серед підлітків, а саме: швидкий заробіток через системи комунікацій, що з точки зору реалізації їх праці, не завжди може бути врегульовано нормами трудового права, тобто норми чинного КЗпП України не є адаптованими для врегулювання трудової діяльності, що виходить за межі безпосередньо людської праці. Широке застосування інформаційних технологій у соціальних процесах дозволяє неповнолітнім працювати дистанційно, навіть у деяких випадках без ідентифікації себе як особи, та отримувати прибутки за свою працю. Зрозуміло, що така діяльність молодого покоління є неминучою у нинішніх глобалізаційних процесах, які є наслідками тотальної інформатизації практично усіх сфер життя. Про взаємозв'язок цих процесів слушно зазначив М. Х. Ялі, який говорив, що головною рушійною силою сучасної глобалізації є інформаційно-технологічна революція, а також породжені нею інформаційні технології, які об'єднали розвинуту частину світу в єдину комунікативну систему, створивши спільний фінансово-інформаційний простір призвели до значних трансформацій в усіх галузях соціально-політичного життя, коли на перший план виступило не просто масштабне розширення людської діяльності, але універсальна структуризація її механізмів та результатів.

У сфері права такі процеси спонукали до виникнення нової групи суспільних відносин, які потребують належного правового регулювання, у залежності від їх

суб'єктного складу та об'єкту. Очевидно, що даний етап розвитку суспільства є не врегульованим з точки зору застосування праці всіх працездатних осіб, у тому числі, які не досягли повноліття, але відомим є факт, що молоде покоління є більш адаптованим до інформаційно-технологічної революції, що дозволяє роботодавцям активно, на постійній основі, використовувати їхні вміння та навички поза полем правового регулювання відносин, що складаються між даними суб'єктами, наприклад, в онлайн-просторі.

Таким чином, незважаючи на те, що з одного боку глобалізація відкриває значні можливості для розвитку суспільства в цілому, з іншого боку вона впливає на обсяг прав і свобод неповнолітніх, фактично звужуючи їх обсяг та зменшує гарантії дотримання прав. Н. В. Ортинська зазначає, що сучасні зміни у правовому регулюванні статусу неповнолітніх зумовлені зміною соціального середовища. Правова політика має відповідати об'єктивним умовам існування суспільства. Динаміка людських взаємин спричиняє трансформацію правової реальності. Саме вона викликає зміни у правовому статусі членів суспільства. Неповнолітні із властивими їй категорії не повною мірою сформованим, але незаангажованим правовим мисленням та правовою свідомістю, є тим елементом, що досить швидко сприймає та акумулює новітні інтенції життя, швидко відповідає на виклики глобалізованого середовища.

Аналізуючи вплив глобалізації на здійснення прав людини, М. Н. Хендель зазначає, що глобалізація зачіпає країни по-різному і підсилює їх схильність до впливу зовнішніх факторів, як позитивних, так і негативних, зокрема в сфері прав людини. Глобалізація є не просто економічним процесом, а включає соціальний, політичний, екологічний, культурний та правовий аспекти, які впливають на здійснення у повному обсязі всіх прав людини і основних свобод.

Якщо говорити про неповнолітніх, то особливої уваги при забезпеченні ефективної дії норм права в умовах глобалізації є рівень правового виховання та правової свідомості молодого покоління. Це зумовлює певне соціально-моральне підґрунтя для сприйняття правил поведінки, котрі встановлює норма права та формує правову свідомість неповнолітнього, визначаючи формат його поведінки в певній ситуації, яка, як правило, є своєрідним копіюванням поведінки іншого неповнолітнього чи певної групи осіб, в якій розвивається дитина чи підліток. Фактично правове виховання неповнолітнього досягається через зразки поведінки, які є в його колі спілкування або на території, якій він проживає. Тому надзвичайно важливим є забезпечувати основи правопорядку в суспільстві через правомірні навички та стереотипи, встановлювати певні еталони поведінки та виробляти систему цінностей в суспільстві по відношенню до права, що в свою чергу буде впливати на поведінку суб'єктів суспільних відносин. Ключовою позицією у правовому вихованні неповнолітнього посідає його права соціалізація, тобто не лише його усвідомлення своєї ролі в розвитку суспільств, й свідоме розуміння місця норм права в регулюванні суспільних відносин, у тому числі регулюванні своєї праці. Неповнолітня особа через процес правової соціалізації засвоює та закріплює на практиці ті принципи моралі, які дозволяють їй сформулювати модель власної правової поведінки та виробити здатність протидіяти негативним впливам зовнішніх обставин. Таким чином, правове виховання та права соціалізація є тим єдиним цілим, що формує цілеспрямовану поведінку суб'єктів права, є однією із основних умов забезпечення ефективної дії норм права при регулюванні відносин неповнолітніх.

У якості висновку зазначимо, що у випадку широкого поширення глобалізації, як соціального явища, що впливає на зміст правового статусу працездатної молоді, в тому числі неповнолітніх, правильне формування умов дії правової норми, з врахуванням рівня правового виховання та соціалізації молодого покоління в певному суспільному середовищі дозволить спрогнозувати результат її правової дії та визначити її ефективність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Оніщенко Н.М. Категорії «дієвість» та «результативність» як критерії реалізації конституційних положень // Судова апеляція. 2009. № 3(16). С. 10
2. Оленич С. Об'єктивні та суб'єктивні чинники становлення молоді в системі суспільних відносин сучасної України. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць.* № 2(26). 2009. С. 113–117.
3. Механізм соціальної дії та реалізації права. Електронний ресурс. URL <http://textbooks.net.ua/content/view/5311/46/>
4. Ялі М.Х. Парадигма глобалізації: основні підходи. *Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 123 (частина I).* 2014.С. 62-72 .
5. Ортинська Н.В. Правовий статус неповнолітніх: теоретико-правове дослідження: дис...д-ра юрид.наук. Львів, 2017, 524 с. С. 293
6. Хендель Н.В. Глобалізація і її вплив на здійснення прав людини. Електронний ресурс. URL https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/gosbaokiashchkyak-II-vtoyv-ra-iekmfryerrya-tuav-oyueyry/

О.В. Макарова

*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри теорії та історії держави і права
НПУ імені М.П. Драгоманова*

О.О. Гоцуляк
*студентка 3 курсу
факультету політології та права
НПУ імені М.П. Драгоманова
(м. Київ)*

ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Поняття булінгу, як повторюваної агресивної поведінки однієї людини щодо іншої з метою заподіяння моральної та/або матеріальної шкоди поширене в усьому світі. Це явище досить часто зустрічається серед дорослих, проте, на жаль, останнім часом швидкими темпами розповсюджується саме серед дітей. Не є винятком і Україна, де за останніми даними ЮНІСЕФ 2018 року близько 67% дітей стають жертвами постійного фізичного і психічного насильства з боку однолітків [1].

Найрозповсюдженішим осередком «зародження» та «розвитку» неприязних міжособистісних відносин є заклад загальної середньої освіти. Саме в них нерідко можна зустріти випадки психологічного, фізичного, сексуального, економічного насильства, що в свою чергу негативним чином позначається на формуванні особистості. Слід зазначити, що конфліктні ситуації відбуваються як серед хлопців, так і серед дівчат. Діти, що стають жертвами постійного цькування зазвичай діляться на дві групи: до перших належать ті, хто не має або втратив авторитет у класі, до другої ж – занадто самовпевнені підлітки з власною точкою зору, які намагаються виділятися з-поміж інших. З одного боку, причиною цього вбачаємо в недосконалому вихованні дітей. З іншого, – в недосконалому підготовці вчителів, які не можуть створити сприятливу, психологічно здорову атмосферу в колективі та часто ігнорують «поділ» міжособистісного середовища дітей, що врешті-решт нерідко призводить до булінгу. Ще однією серйозною проблемою, яка перешкоджає своєчасному виявленню випадків цькування, є відсутність педагогічних працівників у